

EL LLENGUATGE

La moral

I si el xaiet no s'hagués allunyat del rarnat i del pastor, el llop no se l'hauria cruspit (ens l'hauriem cruspit nosaltres, és clar). Vet aquí el que en castellà s'anomena una «moraleja», mot que molts catalans no vacil·len a fer servir en el llenguatge oral, pronunciat amb *j* castellana, cosa que, paradoxalment, és el que priva que també l'utilitzin en el llenguatge escrit. I tot plegat deu ésser el que motiva que la pregunta de com es diu, en català, «moraleja», és una de les consultes més freqüents sobre qüestions de llenguatge. Hom sol resoldre-la generalment dient que el mot adequat és *moralitat*, encara que, d'acord amb les definicions dels diccionaris, més aviat caldria dir que l'equivalència exacta és, simplement, *moral*. En tot cas, tant amb una resposta com amb l'altra, s'esdevé sovint que el consultant no acaba de quedar prou satisfet: troba que aquestes formes tenen una significació massa general.

Caldria aduir, és clar, que convé prescindir de les solucions d'altres llengües com a model universal i avesar-se, senzillament, a associar un significat i un significat. Però com que a vegades és més eficaç de situar-se en el terreny dels altres i, talment com Hamlet, batre's amb l'arma de l'adversari, no vacil·lem a argumentar, posats a defensar la llengua, que les formes del català són prou més adequades que la del castellà, que té un caràcter netament despectiu, car dignifiquen i enlairen el concepte de «d'liçó o ensenyament moral», que una forma com «moraleja» —comparem amb «palabreja»— més aviat sembla banalitzar o rebaixar:

D'altra banda, posats a comparar les solucions pròpies amb les d'altres llengües, ho podem fer amb la del francès, idèntica a una de les nostres. El francès diu «la morale de cette histoire» sense patir cap complex d'inferioritat resultant d'una comparació inadequada. I qui sap si és per por d'incórrer en un gal·licisme, que algú sembla rebutjar, per al significat que comentem, la forma *moral* i admetre exclusivament *moralitat*. Però el Fabra és ben concret: una de les definicions de *moral* és «d'liçó de conducta, esp. que es desprèn d'una faula, narració, etc.», i una de les de *moralitat* és «ensenyament moral». La Gran Enciclopèdia, que reprèn aquestes definicions, hi afegeix que les faules d'Isop o de Fedre solen contenir la moral al final en prosa o en vers.

Albert Jané